Eduskunnan hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: VNS 6/2021 vp

LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELONTEOSTA KOTOUTUMISEN EDISTÄMISEN UUDISTAMISTARPEISTA

Keskuskauppakamari kiittää eduskunnan hallintovaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto otsikkoasiassa. Keskuskauppakamari toteaa, että selonteko on varsin kattava ja huomioi kattavasti erilaisia näkökulmia kotoutumiseen liittyen. Selonteossa esitetyt suositukset ovat perusteltuja ja pääosin kannatettavia. Haluamme kuitenkin huomauttaa, että suositukset on jätetty varsin yleiselle tasolle ja niitä olisi ollut syytä tarkentaa esimerkiksi toteuttamiseen liittyvien vastuiden osalta. Jatkossa pitää myös kiinnittää huomiota siihen, että kotoutumiseen liittyvät palvelut, kuten neuvonta ja ohjaus, toimivat tällä hetkellä hyvin vaihtelevasti ja usein hankerahoituksella. Nämä tärkeät palvelut tulisi vakiinnuttaa ja varmistaa niiden toimivuus ja vaikuttavuus, kuten selonteossa todetaankin. Painotamme myös sitä, että kotouttamisessa tulee hyödyntää laajasti yksityisten toimijoiden ja kolmannen sektorin palveluita ja asiantuntemusta.

Osaamiseen perustuva maahanmuutto on keskeinen tekijä Suomen kilpailukyvyn kehittämisessä. Suomi ei pärjää nyt eikä tulevaisuudessa käpertymällä omien rajojensa sisälle. Suomi elää ja kukoistaa viennistä. Suomen pitää rohkeasti avata rajojaan ulkomaalaisille osaajille ja uskaltaa kansainvälistyä. Jotta tämä onnistuisi kestävästi ja kauaskantoisesti, pitää kotoutumiseen panostaa aiempaa vahvemmin. Tavoitteena pitää olla se, että yhä useammin Suomeen jäädään pidemmäksi aikaa tai pysyvästi, eikä täällä vain pyörähdetä ja lähdetä pois.

Suomen demografiaan liittyvät haasteet eivät ole kadonneet minnekään. Päinvastoin pahin on vasta edessä. Tilastokeskuksen vuoden 2019 väestöennuste puhuu karua kieltä. Syntyvyys laskee odotettua nopeammin, Suomen väkiluku kääntyy laskuun 2031 ja ikääntyneen väestön määrä suhteessa muuhun väestöön kasvaa kovaa vauhtia. Jos sama kehitys jatkuu, vuonna 2040 Suomessa on vuoteen 2019 verrattuna 183 000 alle 15-vuotiasta lasta vähemmän, 103 000 työikäistä (15–64-vuotiaat) vähemmän ja 287 000 yli 64-vuotiasta senioria enemmän.

Nopein ratkaisu osaajapulan lievittämiseen, työllisyysasteen parantamiseen sekä Suomen väestörakenteen oikaisemiseen on tavoitteellisesti lisätä osaamisperusteista maahanmuuttoa. Tämä käsittää sekä opiskeluun että työhön perustuvan maahanmuuton. Toisin sanoen kotoutuminen on avain asemassa osaajapulan ratkaisemisessa. Panostamalla kotoutumiseen voidaan vaikuttaa siihen, kuinka sujuvaa ja pysyvää maahanmuutto on. Maailmalla tunnetusti hyvin toimiva kotoutumisprosessi voi myös toimia Suomen käyntikorttina ja houkuttimena, kun osaajista taistellaan globaalissa kilpailussa.

Kotoutumiseen panostamisen lisäksi on oleskelulupahakemusten käsittelyaikaa nopeutettava niin, että tavoite yhden kuukauden käsittelyajasta toteutuu. Nopean käsittelyn avulla voidaan turvata työantajille oikea-aikaisesti heidän tarvitsemansa työvoiman saatavuus. Nopeat

käsittelyajat toimivat myös vetovoimatekijänä, kun yritetään houkutella ulkomaalaisia osaajia ja opiskelijoita Suomeen.

Kotoutumisen pitää olla mahdollisimman nopeaa ja tehokasta. Toimintoja tulee tehostaa nykytilanteeseen verrattuna ja kotoutuminen on saatava alkamaan heti maahanmuuttajan saavuttua Suomeen. Selonteossa kotoutumiseen liittyvät palvelut painottuvat liikaa työttömille maahanmuuttajille, vaikka kotoutumispalveluita olisi tarkoituksenmukaista ja tärkeää tarjota kaikille maahanmuuttajille. Kotoutumisen kannalta kaksi keskeisintä asiaa ovat kotimaisen kielen oppiminen ja työllistyminen. Kielitaito on myös avainasemassa työllistymisen kannalta.

Maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviä tehtäviä hoitaa useampi viranomainen ja muu taho. Tämä johtaa siihen, että erilaisia tietojärjestelmiä on paljon käytössä. Osana kotoutumisen edistämistä on myös vahvistettava sitä, että palveluiden käyttö on mahdollisimman helppoa ja sujuvaa maahanmuuttajille. Tämän tavoitteen toteuttaminen vaatii sitä, että varsinkin viranomaisten tietojärjestelmät saadaan keskustelemaan keskenään ja tiedon jakaminen tapahtuisi saumattomasti eikä maahanmuuttajilta vaadittaisi aina uudestaan ja uudestaan samojen tietojen toimittamista.

Valtaosalla aikuisikään tai lähelle sitä ehtineistä maahanmuuttajista on jo olemassa olevaa osaamista, joka on kertynyt aiemman koulutuksen ja/tai työkokemuksen kautta. Tästä syystä osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on osoitettava riittävät resurssit heti maahan tultaessa. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessin pitää koskea käytännössä kaikkia maahanmuuttajia, oli kyseessä sitten työn perässä maahan muuttava huippuosaaja tai vailla korkeakoulutusta oleva kiintiöpakolainen. Maahanmuuttajien on pystyttävä osoittamaan olemassa oleva osaaminen sujuvasti esimerkiksi näyttötutkintojen avulla. Aiemmin suoritetut tutkinnot tulisi pystyä hyväksymään entistä laajemmin ja sujuvammin Suomessa ja välttää sitä, että maahanmuuttajat suorittavat Suomessa uuden vastaavan tutkinnon.

Yritykset on otettava vahvemmin huomioon kotoutumisprosessissa. Tämä tarkoittaa muun muassa työllistymistä tukevien palvelujärjestelmien ja -rakenteiden toimivuuden parantamista vastaamaan paremmin työllistävien yritysten tarpeita. Tämä edesauttaa maahanmuuttajien pääsyä työmarkkinoille ja sitä kautta integroitumista. Tiiviimpi yhteistyö yritysten kanssa myös mahdollistaa sen, että maahanmuuttajille tarjottu koulutus vastaa työllistävien yritysten tarpeita. Työllistymiseen tähtäävä kotoutumisprosessi pitää saada käyntiin mahdollisimman pian maahantulon jälkeen, jotta saadaan lyhennettyä nykyisin verrattain pitkiä työllistymisaikoja.

Kotoutumisprosessissa on otettava huomioon se, että kaikki maahanmuuttajat eivät ole samanlaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että maahanmuuttajat ovat heterogeeninen joukko, jonka toisistaan eroavat tilanteet ja tarpeet on huomioitava kotoutumisprosessin räätälöimisessä. On mentävä enemmän siihen suuntaan, että yksilöiden tarpeet huomioidaan paremmin. Maahanmuuttajat edustavat hyvin erilaisia kieli-, kulttuuri-, koulutus- ja ammattitaustoja.

Kotoutumispalveluiden räätälöinnissä on huomioitava maahanmuuttajan koulutustaso. On olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että maahanmuuttajien työllistyminen ja pärjääminen työmarkkinoilla on heikompaa kuin syntyperäisillä kansalaisilla, mutta tilanne vaihtelee paljon koulutustason mukaan. Toisin sanoen vähän koulutetut maahanmuuttajat tarvitsevat

enemmän koulutusta, kun taas korkeammin koulutettuja voidaan auttaa työllistymään paremmin eri tavoin, kuten tarjoamalla heille kontakteja työllistäviin yrityksiin.

Osaamisen perustuvan maahanmuuton osalta tulisi pohtia maahanmuuttajille tarjottavan koulutuksen ja Talent Boost -ohjelman toimenpiteiden lisäksi myös taloudellisia kannustimia. Yleinen ansiotuloverotuksen keventäminen olisi toimenpide, joka tekisi Suomesta kansainvälisesti vertaillen houkuttelevamman paikan tehdä töitä. Tämä parantaisi myös työnteon kannusteita suhteessa sosiaaliturvaan. Toisaalta käynnissä olevat verotukseen liittyvät hankkeet kuten maastapoistumisvero ja taloudellisen työnantajan määritelmään liittyvä veroehdotus heikentävät Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten osaajien silmissä. Verohankkeita, joilla on pieni fiskaalinen vaikutus, mutta suuri haitallinen signaalivaikutus, tulisi välttää.

Kaikki Suomesta saatu työkokemus on tärkeää, kun yritetään edistää maahanmuuttajien jatkotyöllistymistä. Ulkomailta saatu työkokemus ei ole vastaavassa asemassa, koska Suomesta saatu työkokemus kertoo työnantajalle, että maahanmuuttaja tuntee yleiset suomalaisen työelämän pelisäännöt ja on jo päässyt sisään suomalaiseen työelämään. Tämän takia kaikki Suomesta saatu työkokemus on maahanmuuttajille arvokasta ja sen dokumentointi ja osoittaminen on erittäin tärkeää.

Maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyysaste on matalampi kuin miesten, vaikka he olisivat olleet jo pitkään maassa. Tästä syystä maahanmuuttajanaisten työllistymiseen pitäisi kiinnittää erityistä huomiota. Tätä voidaan edistää muun muassa tuomalla kotoutumisprosessissa esiin lasten päivähoitopalvelut ja suomalaisen työelämän tasa-arvoisuus. Tarvitaan myös perhevapaauudistus, joka poistaa tai lyhentää kotihoidontukea. Viiden vuoden iässä alkava velvoittava esiopetus olisi myös asia, joka tukisi maahanmuuttajanaisten suuntautumista kotoa työmarkkinoille.

Suomessa osaaminen osoitetaan edelleen pääosin todistuksilla, suoritetuilla koulutuksilla, ansioluettelolla ja tutkinnoilla. Tämä on yleisesti ongelma suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä. Erityisen suuren ongelma se muodostaa maahanmuuttajille, joiden aiempi työkokemus ja osaaminen voi olla vaikea esittää edellä mainituin keinoin. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, ettei maahanmuuttajalla olisi suomalaisilla työmarkkinoilla tarvittavaa osaamista ja kokemusta. Suomalaiseen järjestelmään tarvitaan lisää joustavuutta ja monipuolisia keinoja osaamisen ja kokemuksen osoittamiseen.

Tarvitsemme uusia keinoja työmarkkinoiden vastaanottavuuden parantamiseksi ja maahanmuuttajien työllistämiskynnyksen madaltamiseksi. Kannatamme palkkatuen laajentamista koskemaan myös kotoutujia ja painotamme sen tärkeyttä, että kehitämme maahanmuuttajille suunnattuja työvoimapalveluita ja panostamme erityisesti kielikoulutukseen.

Kotoutumispalveluiden pitää kohdistua myös osaamisperusteiseen maahanmuuttoon ja erityisesti Suomeen muuttavien osaajien puolisoihin ja perheenjäseniin. Yleinen käsitys on, että monesti osaajan poistuminen maasta johtuu siitä, että puoliso ei kotoudu Suomeen, vaikka osaaja itse on tyytyväinen elämään ja työskentelyyn Suomessa. Jos haluamme osaajien maahanmuuton olevan pitkäaikaista ja vaikuttavaa, pitää Suomessa panostaa

nykyistä enemmän osaajien perheen kotoutumispalveluihin, kuten kielitaidon parantamiseen ja työllistymismahdollisuuksien edistämiseen.

KESKUSKAUPPAKAMARI

Mikko Valtonen
johtava asiantuntija
osaaminen, työelämä ja maahanmuutto

puh. 040 867 8250
mikko.valtonen@chamber.fi